

שכן עני אוכל פתו בלא כתישה -

For indeed a pauper eats his bread without pounding

OVERVIEW

The גמרא explains the reason כותש (pounding) is not listed as an אב מלאכה (even though there was כותש in the משכן to prepare the סממנין), because a pauper eats his bread without כתישה.¹ Our תוספות analyzes this answer.

תוספות asks:

ואם תאמר מכל מקום ליחשיב כתישת סממנין זהוה במשכן -

משנה (כותש) the poor are not (כותש) And if you will say; nevertheless (even though the poor are not כותש) the משנה should list כתישת סממנין (pounding herbs) as an אב מלאכה for it was in the משכן!

ואף על גב דעני אוכל פתו בלא כתישה לענין סממנים מלאכה חשובה היא -

So even though the pauper eats his bread without כתישה (so the משנה cannot list כתישה of wheat), nevertheless regarding the herbs (for dyeing) is an important מלאכה, so it should be listed as כתישת סממנין

תוספות answers:

ואומר רבינו יצחק דלאו דוקא אוכל פתו אלא הוא הדין דעני צובע בסממנים בלא כתישה² -

And the ר"י answered that when אב"י said שכן עני אוכל פתו, it was not precise, for the same applies to dyeing; that an עני dyes with סממנים without כתישה.

תוספות asks:

ואם תאמר מרקד נמי לא ליתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כדאמר³ בסוף פרקין -

And if you will say; the משנה should also not list מרקד (sifting), for an עני eats his bread made from an עיסה בלוסה as אב"י states in the end of our פרק.

¹ The wealthy people pound the wheat kernels in order to remove the outer shell so they can have pure flour; however the poor people are happy to grind the wheat as is. See רש"י ד"ה שכן. Therefore since it is not that necessary to have כתישה (for bread), the משנה does not list it, since it is included in דש (as opposed to זורה ובורר וכי', which are essential in the bread making process, so they are mentioned [even though they are similar to דש], since they were in the משכן).

² Therefore just as כתישה is not a מלאכה חשובה by bread because the עני is כתישה, the same applies to צובע (מלאכת דש). See 'Thinking it over' # 1.

³ An עיסה בלוסה is bread made from a dough from which the bran has not been removed. The משנה there stated that to be חייב for הוצאה one must carry food the size of a גרוגרת (dried fig), not counting the סובין and מורסן (different types of bran). The גמרא asked; why is it that regarding the שיעור of flour required to separate חלה, we do include the סובין ומורסן. So אב"י answered because an עני is כתישה. An עיסה בלוסה by definition means it was not sifted. The question is just as we do not list כותש because כתישה בלא כתישה, so too the משנה should not list מרקד, since an עני is כתישה (for he eats an עיסה בלוסה). See 'Thinking it over' # 2.

answers: תוספות

ויש לומר דרוב עניים אין אוכלין בלא הרקדה⁴ -

And one can say that most עניים do not their bread without הרקדה, therefore the lists מרקד as an מלאכה -

אלא שלענין חלה מצטרפין הסובין דקרינן ביה מלחם הארץ⁵ -

However regarding separating חלה, the סובין combine with the flour for the שיעור - **מלחם הארץ** for we call this dough חלה,

כיון דיש עניים שאוכלים בעיסה בלוסה -

Since there are some עניים who eat an עיסה בלוסה.

ורבינו תם פירש בענין אחר' ולא נתיישב לרבינו יצחק:

And the ר"ת explained it in another manner; however the ר"י was not satisfied with the ר"ת's explanation.

SUMMARY

עניים do not perform כתישה either by bread or סממנין. Most עניים performed הרקדה, but a minority did not, which allows us to combine bran and flour for חלה שיעור.

THINKING IT OVER

1. Why did the גמרא answer (why כתישה is not listed) ⁷שכן עני אוכל פתו בלא בכתישה; it should have answered ⁸שכן עני צובע בסממנים בלא כתישה; why mention bread at all?!

2. ⁹עיסה בלוסה עני eats an מרקד since an עני asks we should not list מרקד since an עני eats an עיסה בלוסה, nevertheless he is מרקד (not to remove the bran, but rather) to remove any pebbles or other impurities which may have fallen into the flour.¹⁰

⁴ See that רש"י עו, ב ד"ה וסובין This. כתישה. This allows one to make fine flour (סולת) since there are no סובין. The מורסן is the bran which remains in the sieve after sifting the flour. It would seem that the עניים did not perform כתישה so their flour included the סובין. However most עניים sifted the flour afterwards to remove some of the bran (מורסן), but a minority, did not even sift their flour.

⁵ The תורה writes (טו, טז) [שלח] (במדבר) regarding חלה that מלחם הארץ. We consider bread made from the לוחם הארץ, since some עניים eat their bread in this manner.

⁶ See (and מי) תוספות הרא"ש.

⁷ See footnote # 2.

⁸ See ריטב"א.

⁹ See footnote # 3.

¹⁰ See אור החמה.